

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ՔԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքապետանի համար տարեկանը 5 ֆր. կամ 2 րբլ. ևս. թղթերով.
Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս րազրի մուտքը արգելուած է.
ամբողջ 10րդ շրջանի (94 օգոստ.—95 մայիս) բաժնորդագրին
20 ֆր. կանխիկ. կարելի է նաեւ բաժնորդագրուիլ քանի ամսի
համար ալ որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 ֆր. հաշուելով և
1895 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով.
Նամակ և ծրար պէտք է ղրկել հետևեալ հասցեով. M. POR-
TOKALIAN, rédacteur du journal Arménia. MARSEILLE (France)

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻԻ 69

1895 ՄԱՐՏ 30

1895 ՄԱՐՏ 18 (Հ.Տ.)

ԵԱԲԱԾ

Արհարարական իշխանութիւնը օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ
մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրուած գրութիւնները.
Պարտաւոր չէ վերադարձունել հրատարակուած ձեռագրերը.
Մանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով.
Մանուցման 1 միջակ գիրը 1 սանդիւ կարծէ. 1 գլխագիրը 2
սանդիւ.
Les annonces en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la
Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Վեհ. կարողիկոսի ուղեւորութեան
առթով.—Ռեյսըրի եւ այլ հեռագրադա-
րեր հայկական գործերի մասին. — Նա-
մակ Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներին
(Նիւ Եորք). — Նամակ Ամերիկայի
Միացեալ Նահանգներին (Ուսթըր). — Մա-
նուցումներ. — Բանասիրական (Մեր դի-
մակաւոր բշխման):

ՎԵՀ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՈՒՂԵԻՈՐՈՒԹԵԱՆՆ ԱՌԹՈՎ

Վեհ. Հայրապետին ճանաչող եղև-
լէն ի վեր լուրեր կը պտըտին միան-
դամայն թէ իրեն չպիտի թողաւորուի
Պետերբուրգ երթալու.
Այդ լուրեր մէկ կողմէ արձագանք
գտած են թիֆլիզի «Մշակ» լրագրին
մէջ որի այժմեան խմբագրութեան
վարմունքը դէպի վեհապետ Հայրե-
կը յայտնի է արդէն, միւս կողմէ ալ
թիւրք կառավարութիւնը կ'ազդի
լրագրներին մէջ հրատարակել կու-
տայ թէ «Հայրապետը (Վեհ. Խորի-
մեան Հայրեկի անունը տալ արգի-
լուած է լրագրներին) այս ինչ տեղէն
կամ այն ինչ տեղէն պիտի վերա-»

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԹՇՆԱՄԻՆ

«Ի բերանոյ բռնման
դատեցից գրեզ, ծառայ'
լար:»

(Ղուկ. ԺԺ. 22)

(Շար. 68րդ բուհն)

Այսպիսի անձուհի և անհեղեղ վար-
դապետութեամբ մը «Հնչակ»ը ազգայ-
նութեան գաղափարը կը ջրէ և հետեւա-
պէս Հայ ազգի գոյութիւնը կը հերքէ
ու կուտայանէ մեզ սիրելի թէ այն
որ մեր հարազատ եղբայրն է, այլ այն
ամենը որ մեզի պէս երկու ոտքի վրայ կը
քայլեն: «Հնչակ»ը մեզ կը խրատէ հայկական
խնդիրը թողով մարդկային խնդրով դա-
ղել և մեր դրամն ու արիւնը վատնել չէ
թէ միայն մեր հայ եղբայրներուն համար,
այլ և զմեզ հարստահարող ֆուրքին ու
ֆուրքին և հազարամեկ վայրենի լեռ-
նակներուն համար, որոց տակ այնչափ
դարեւ ի վեր կը հեծենք: Մինչդեռ մեր
կարողութիւնը հազիւ թէ կը բաւէ մեր
ազգն ու հայրենիքը այդ բարբարոսնե-
րու ճիրաններէն ազատելու, «Հնչակ»ը

դառնայ իջմիածին, Պետերբուրգ
չպիտի երթայ, մինչդեռ իջմիածնէն
ճանաչող եղևը հրատարակել արգի-
լուեցաւ իր ժամանակին:

Չարերի գաղտնիքները թափա-
ցել շնորհուած չէ մեզ. ուստի չենք
կարող պնդել թէ վեհապետը ան-
պատճառ Պետերբուրգ կերթայ Չա-
րին ներկայանալու համար, թէեւ ի-
րեն մտադրութիւն և քաղաք ճանաչող
դէպի Պետերբուրգ կը տանին և ոչ
դէպի իջմիածին ինչպէս հրատարա-
կած են թիւրք լրագրները: Թե-
րեւս ռուս կառավարութիւնը
թիւրք կառավարութեան արեւե-
լեան դիւրաբորքը երեւակայութիւ-
նը չգրգռելու և զինք խրտեցունելով
քունը չփախցունելու համար՝ Վեհ.
Հայրեկի նկատմամբ հանգստացուցիչ
լուրեր տուած լինի անոր:

Բայց եթէ ճիշդ է Վեհ. կաթողի-
կոսին Պետերբուրգ երթալուն չիոյ-
լատրուած լինելու լուրը, ինչ որ, կը
կրկնենք, հաւանական չի լուր մեզ,
այդպիսի մի արգելք ցաւալի և միան-
գամայն շատ զարմանալի կը լինի զի
մեծ մի սխալ է ռուս կառավարու-
թեան կողմէն և աններելի մի սխալ

եւր մեզ կը քարոզէ որ մեր ազգային
սուրբ դատը թողով, այդ անբարոյակա-
նացած կիսավայրենի միլիոններու երջա-
նիկ ու բարեկեցիկ կեանք մը վարելուն
համար արիւն թափենք և այդպէսով
ինքզինքնիս ազգովին փճանալու վտան-
գին ենթարկենք:

Եւ այս է այն փրկութիւնը որով Հնչ-
ակը կուզէ զմեզ փրկել: Կերպնում որ
այս նկարագրութեանս մէջ բնաւ չափա-
զանցութիւն չեմ ըրած և ամենայն հա-
ւատարմութեամբ ներկայացուցած եմ
«Հնչակ»ի վարդապետութիւնն: Կուզեմ
գիտնալ թէ ո՞ր Հայը այսպիսի փրկու-
թեան մը կը հաճի և այսպիսի փրկու-
թիւն մը կուզէ:

Ներկորդ. Հնչակը կը քարոզէ թէ Աս-
տուած մը չկայ և կրօնը ըստած յիմա-
րական ցնորք մ'է. և այդպէս վարդապե-
տող ընկերակալական գրութիւններ թարգ-
մանելով հայ լեզուաւ կը հրատարակէ ու
կուտայ հայ ժողովրդեան: Հնչակը կը
վարդապետէ թէ կրօնը ամեն չարեաց
սկզբնապատճառն է և ամեն անբարոյա-
կանութեանց մայրն ու օրրանն է և պէտք
է մարդկութեան հասկցնել զայդ և ա-
մեն կրօնը իրաց թողուլ նա մանաւանդ
Հայոց կրօնը ու Հայաստանեայց եկե-
ղեցին: Որպէս զի Հայք այս վարդապե-
տութենէն չխրոջին, Հնչակը սատանա-
յական խորամանկութեամբ և իմաստա-

քայլ: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին,
և այն ալ ընդհանուր հայ ազգէն պաշ-
տուած Վեհ. Հայրեկի պէս մի կաթո-
ղիկոսի, Ռուսիայի Չարին ներկայանա-
լուն դէմ մի այդպիսի արգելք՝ ամ-
բողջ հայ ազգին դէմ Ռուսիայի կող-
մէն մի նախատինք, ամբողջ հայ ազ-
գին դէմ մի թշնամանք եղած կը լի-
նի. և մի թշնամանք անօգուտ, անմիտ
և արդարեւ աններելի: Արդէն Ռու-
սիա Պոլկարի ինդերն նկատմամբ
մի ժամանակ սխալ սխալի վրայ կը
գործէր, հիմնուելով սխալ տեղեկու-
թիւնների վրայ, և կարծես կուզէր
բռնի հեռացունել իրմէ Պոլկարները
վերադարձնել անոնց անկախութեան
զգացումներ. միթէ՞ միեւնոյն սխալ-
մունքներ Ռուսիայի կողմէն կապա-
նան գործադրուիլ այժմ և Հայերին
դէմ:

Ի՞նչ բան կրնայ իրաւունք տալ
ռուս կառավարութեան և ռուս մա-
մուլին այդպէս պաղ վարուելու դէպի
հայկական խնդիրը: Կը կարծեն ու
մանք թէ Ռուսիա Պոլկարիան ազա-
տելով սնուցած երախտագիտական
յոյսերէն հիսաթափուած, չուզեր մի
նոր Պոլկարիա ալ ստեղծել իրեն հա-

կութեամբ վեր կանչէ մեր ամենուս ա-
տելի եղող խորէն Ալեքեանը որ իւր
վատթար գործունէութեամբ ցոյց տուաւ
թէ ինք չէ թէ Հայաստանեայց եկեղեց-
ւոյ կարգաւորութեան աստիճանին բոլո-
րովին անարժան է, այլ և Հայ կողմէն
և մարդ կոչուելու արժանի չէ և կը վե-
րաբերի անոնց դասին որուն կը վերաբե-
րէին Վասակ, Մերուժան, Վեստ Սարգիս
և նմանիք: Հնչակն այս անարժան եկե-
ղեցականը վեր առնելով, զայն կը պար-
սաւէ ինչպէս որ մենք կը պարսաւենք և
յետոյ անոր չարամասնութիւնները թուե-
լով կը յայտարարէ թէ «մեր հոգեւորա-
կանութեան արժանաւոր ներկայացուցիչն
է նա, մարմնացեալ տիպար նոր» (Տես
Հնչակ 1893 թիւ 1)
և այսպէս բացար-
ձակապէս ըսած կը լինի թէ ամբողջ հայ
եկեղեցական դասը աշխարհին ամենամեծ
պատուահասներէն մէկն է և ասով կը
հասկցնէ թէ Հայաստանեայց եկեղեցին
ալ այս սեւագլուխ հրէշներու որջն ըլլա-
լով՝ բազում չարեաց հիմն ու արմատն է
և հետեւապէս միջոցն որ Հայք այս փը-
տած կրօնը չը թողուն, իրենց փրկու-
թիւն չկայ:

Ալեքեանը հայ եկեղեցականութեան
մարմնացեալ տիպարն է եղեր իրրեւ
«կարճ խելք, նեղսիրտ, տգէտ միտք, վա-
րապայտանք ետեւը գործող, տրամադի-
ւած կեղտոտ և անարժան ձեռնարկու-

մար Հայաստանի մէջ: Բայց այդ նը-
կատմամբ Հայերին և Պոլկարներին
միջեւ գտնուած տարբերութիւնն այն-
չափ ակնհեւ է որ անկարելի է թէ
աչքի չգարնէ. բաւական է միայն մի
ակնարկ աշխարհագրական քարտէ-
զին վրայ: Եթէ բոլոր Պոլկարներն
ալ, առանց բացառութեան, մոլեռանդ
ռուսաւէր լինէին, դարձեալ պիտի
ստիպուէին, Ռուսիայի համար իրենց ու-
նեցած երախտագիտական զգացում
ներին հակառակ, Աւստրիայի քաղաքա-
կանութեանը հետեւիլ որովհետեւ
անտեսական պատճառներով չատ աւե-
լի սերտ կերպով կապուած կը գըտ-
նուին Աւստրիայի քան Ռուսիայի հետ:
Այդ կէտը բացորոշ կերպով ցոյց կու-
տան Պոլկարի վաճառականութեան
մասին հրատարակուած վիճակագրու-
թիւնները: Անուրանալի է որ ամեն
երկրի տնտեսական շահերը մեծապէս
կը նպաստեն անոնց քաղաքականու-
թեան ընթացքին վրայ ալ:

Բայց Հայաստանը Պոլկարիա չէ.
անոր մօտ Ռուսիայէն դատ մի ուրիշ
մեծ պետութիւն չկայ քաղաքակր-
թուած. և ինքնավար Հայաստան մը
անշուշտ Ռուսիայի ազդեցութեան

թեանց գործադրող ըլլալու, կոյր գործիք
անոնց որոցմէ իր շահը կայ, քանոզ անոնց
առջեւ որ իրմէ հզօր են, կեղծաւորու-
թեան անպաճոյճ հիւստեւածք մը, նախա-
պաշարութեան սարքաւորումն իր մը»
(Տես Հնչակ 1893 թիւ 1.)
Այսպէս Հնչակ կը յայտարարէ թէ
ամբողջ հայ եկեղեցականութիւնն այսպի-
սի գարշելի մարմին մ'է և «Որքան շուտ
ընկնէ ժողովրդեան աչքէն հոգեւորական
դասն, այնքան լընպաստէ նորա (ժողովր-
դեան) ազատման հոգեւորականութեան
ապակահիւք, խաւարապաշտպան, անբա-
րոյակաճանցոյցի, խեղդող լուծէն» (Տես
Հնչակ 1893 թիւ 1.)

Եւ որպէս զի Հայք իրենց մայրենի ե-
կեղեցիէն և կրօնաւորներէն զզուին ու
անհաւատներ դառնան և «հոգեւորական
դասն հայ ժողովրդեան աչքէն շուտ
ընկնէ», Հնչակը շարունակ իւր ստու-
թեամբ շարունակ ինքնանաւ թղթակ-
ցութեանց միջ կը գրէ թէ այս ինչ տեղ
հայ քահանայի մը մատնութեամբ թուրք
կառավարութիւնը սաշափ Հայեր ձերբա-
կալել է. այն ինչ տեղ Հայ վարդապետի
մը մատնութեամբ թուրք կառավարու-
թիւնն այսպէս ու այնպէս բարբարոսու-
թիւններ ի գործ դրեր է, այս ինչ տեղ
Հայ քահանայը մերժած են սովէն մե-
ռած կամ թուրք զինուորներէ սպան-
նուած Հայեր թաղել, առարկելով թէ

չըմանակին մէջ պիտի մնար Եթէ Հա-
յերը նոյն իսկ հակակրօնութիւն ալ ու-
նենային Ռուսիայի դէմ (ինչ որ այժմ
չունին), աշխարհագրական, տնտեսա-
կան և այլ այդպիսի պատճառներով որ
Պոլիարիան կզգուշանայ այսօր Աւս-
տրիայի հետ աւրուելէ, Հայաստանն
ալ պիտի ստիպուի հետեւել Ռուսիայի
քաղաքականութեան, ինչպէս որ ա-
տոր փայլուն ապացոյցներն ալ տուած
է արդէն Մեծն Պետրոսի օրերէն
սկսեալ մինչեւ այսօր :

Այս և այլ պայմանի նկատմամբով
մենք բոլորովին մի սխալ քայլ կը
համարենք Ռուսիայի կողմէն անտար-
բեր և անկարեկիր վարմունք մը ծած-
կահայաստանի ժողովրդի անտանելի
կացութեանը առջեւ. հետեւապէս հա-
ւանական չենք համարիր որ Ռու-
սիայի ջարդ մերժէ Ամենայն Հայոց
վեհափառ Ներկայացուցչին ունկնդ-
րութիւն շնորհել և չուզէ լսել Անոր
ստուապեալ հօտի հառաչանքն ու
խնդիրքը :

Ասկէ դատ, պէտք է գիտնանք որ
Էջմիածնի կաթողիկոսը չկրնար եր-
կարատեւ մի ճանապարհորդութիւն
անել, նոյն իսկ Ռուսիայի մէջ, իրեն
ուզած ունէ ժամանակ և առանց նա-
խապէս թողտուութիւն և հրահանգ
ստանալու կայսրէն :

Ահա թէ ինչ պայմաններ մէջ
միայն կրնայ ճանապարհորդել Էջ-
միածնի կաթողիկոսը, Պալատէնիաով
հաստատուած օրէնքներին համեմատ.

« Թողուած 28. Ամենայն Ռուսաց
« կայսրերը իրենց նախահայրերի
« դահը բազմած ժամանակ, Էջմիած-
« նի պատրիարքը Լուսաւորչական
« Հայ եկեղեցականներին նախապա-
« տիւ անդամներէ մին կը զրկէ, Նու
« րին կայսերական մեծութեան մա-
« տուցանելու համար իր ամենահպա-
« տակ շնորհաւորութիւն (1), խնդրե-

(1) Ինչ որ վեհափառ Հայրիկ ըրած է

դոշա առանց հաղորդութեան մեռած
են. և այլ բազմաթիւ սոյնօրինակ ստու-
թիւններ և չարարանութիւններ իւր
պարզամիտ ընթերցողաց ականջացը կը
յեղչեղէ և այսպէսով կուզէ հատացնել
թէ Թրքաց ձեռամբ ի գործ դրուած
բարբարոսութիւններն գրեթէ բոլորն ալ
Հայ կղերականաց գրգռմամբն է որ կը լի-
նին. Այսպէս Հնչակը Հայոց կը քարոզէ
թէ Թուրքերը մեր եղբայրներն են որոնց
համար մեր կեանքը տալու ենք և Հայ
եկեղեցականք ալ մեր ամենամեծ թշնամի-
ներն են զորս բնաջինջ պէտք է ընել որ-
պէս զի այլ եւս դադրին մեր թուրք եղ-
բայրները մեզ դէմ գրգռելէ :

2

Տգէտ և անուս մարդիկ կարգաւով
Հնչակի ըրած յարձակումները ի վերայ
Խորէն Ազգեանի, կը կարծեն թէ նորա
ըրած յարձակումները մեր ալ ըրած
յարձակումնց համաձայն են. Ո՛չ. բոլոր-
ովին սխալ գաղափար է այդ : Մենք
կատենք Ազգեանի վարմունքը միայն, և
գինքն անարժան կը համարինք եկեղեցա-
կան այն սուրբ կարգին որ ունի, մինչ-
դեռ Հնչակը կատէ Ազգեանի եկեղեցա-
կան կարգը գինքը այդ կարգին արժա-
նաւոր տիպար մը ըլլալ կը յայտարարէ
(Տես Հնչակ 1893 թիւ 1) : Հնչակի թշնա-
մութիւնն այն եկեղեցական կարգին դէմ
է և այսպէս ըլլալը հաստատող փաստերն
առատ են : Հնչակն պարսաւեց կործա-

« լով միանգամայն Նորին Կ. Մեծու-
« թեան ամենողորմ բարեհաճութիւ-
« նը թագադրութեան հանդիսին ի
« րեն ներկայ գտնուելուն և կամ, ե.
« թէ այդ անհնար լինի դիպուածով
« մը, իր երեսփոխանի (դեպուտատ)
« ներկայ գտնուելուն համար : »

« Թողուած 29. Հայոց Լուսաւոր-
« չական եկեղեցիի կանոններին հա-
« մաձայն, ծայրագոյն Պատրիարք
« կաթողիկոսի հաստատուն բնակու-
« թիւնը կը լինի Էջմիածնի վանքին
« մէջ : Երբ որ նա պէտք տեսնէ
« վանքէն հեռանալու չորս ամսէն
« աւելի ժամանակ, ատոր համար
« պէտք է որ Վրաստանի կողմասեան
« և Անդրկովկասեան նահանգների
« գլխաւոր կառավարչին միջոցով և
« անկէ ալ ներքին գործերի նախա-
« րարութեան միջոցով խնդրէ Նորին
« կայսերական Մեծութեան բարձրա-
« գոյն հաճութիւնը : »

Վերոգրեալէն դիւրաւ կրնայ հաս-
կցուի որ վեհ. կաթողիկոսը իրեն
ճանապարհորդելու ցանկութիւնը և
ինչո՞ւ համար ճանրորդելը՝ օրէնքին
պահանջած միջոցներով արդէն յայտ-
նած կը լինի Նորին կայսերական Մե-
ծութեան Նիկոյա Չարին և Պինչեւ
Անկէ հրաման չստանալը չէ կրցած
մեկնել Էջմիածնէն : Միթէ՞ թուրքե-
րը կը կարծեն որ Ռուսիայի Չարին
ձեռքով ստորագրուած հրաման մը
Սուլթանի իրաւունքին կը նմանի որ մի
քանի շաբաթ յետոյ միեւնոյն ձեռքով
զայն ջնջելու ստիպուի... :

Նոյնպէս, Պալատէնիայի վեր-
գրեալ 28րդ յօդուածին համեմատ, Ա-
մենայն Հայոց կաթողիկոսը պէտք է
ներկայ գտնուի Նիկոյա Բ կայսրի
թագադրութեան հանդիսին : Արդ,

անցած տարի, իրեն կողմէն իբրեւ ներ-
կայացուցիչ Պետրոսը զրկելով Թիֆ-
լիսի Առաջնորդ Գեր. Գէորգ Եպիսկոպոս
Սուրբնեանը :

Նիչ Ազգեանը և նմանապէս պարսաւեց
չինիչ խրոմեանը ամենախայտառակ յար-
ձակումներով, արհամարհեց և նախատեց
հոգեւոյս Խորէն Արքեպիսկոպոս Լուսի-
նեանն բուն իսկ նորա նահատակութեան
պանծալի ժամուն մէջ, պախարակեց չմա-
յեակ Եպիսկոպոս Դիմաքսեանը մինչդեռ
նա աղքէն անխնայականութեան վրէժէ մը
ազատելու մեծ ջանքեր կրէր : Հնչակը
թշնամանեց ամենքին ալ. Հնչակին հա-
մար բոլորն ալ նոյնն են. ամենն ալ դէ-
ն քանի որ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ
պաշտօնեաներ են, վասնզի, ըստ Հնչակի,
Հայաստանեայց եկեղեցիին իբրեւ ճշմարիտ
Գրիստոնեայ եկեղեցի մը ինքնին գէշ է
և ամենամեծ խոչընդոտն է Հայաստանի
փրկութեան ճանապարհին վրայ և մինչեւ
որ հայ ազգը այդ փոսած կրօնքէն չփր-
կուի, իրեն ազատութիւն չկայ : Եւ ըստ
որում Հնչակն զՀայս ազատել կուզէ ե-
ղեր, իւր առաջին գործն պիտի ըլլայ
բնաջինջ ընել այն որ իւր գործունէու-
թեան առջեւ արգելք մը կը հանդիսա-
նայ և առանց անոր կործանման անհնար
պիտի ըլլայ եղեր իրեն համար հասնել
իւր նպատակակէտին, այն է Հայոց փր-
կութեանը, լաւ եւս է ըսել այն փրկու-
թեան որ ամենայնիւ հակահայկական և
կատարեալպէս հնչակեան է և որ մենք
կործանում ըլլալ կը ճանչենք :

(Շարունակելի)

ԱՊՅՀ

ինչպէս կը լսուի, այդ հանդէս պիտի
կատարուի առաջիկայ մայիս ամսին
մէջ. ուրեմն բոլորովին խելքի դէմ մի
բան չլինի, երբ թուրքերի տարա-
ժած լուրերին համեմատ վեհափառ
Հայրիկ վերադառնայ երթայ այժմ
Էջմիածին, մինչ դեռ Էջմիածին չհա-
սած, նորէն պիտի պարտաւորի Ռու-
սաստանի մայրաքաղաքի ճանքան
ձեռք առնելու... :

Այդպիսի անմիտ լուրեր երբ
չուարած թուրքերը կը տարածեն,
չենք զարմանար. զարմանալի կը լինէր
չատ եթէ Ռուսիա այդպիսի հակասա-
կան, անմիտ հրամաններ տար, ինչ որ
հաւանական չերելիր :

Մ. ֓.

ՌԵԾԹԵՐԻ ՆԵ ԱՅՏԻ ՀԵՌԱԳՐԱՌՈՒՐ Դ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ամսիս 20ին Եւգրիկիսի (Թօքաս)
մահամտականներն և քրիստոնեայնե-
րին միջեւ մի ծանրակշիւ կռիւ պա-
տահեցաւ : Խոչըրին պատճառը յայտ-
նի չէ : Դրան կողմէն իր արտասահ-
մանի դեսպաններն զրկուած պաշ-
տօնական ծանուցագիրը կըսէ թէ մէկ
հոգի մեռած է և մէկ քանիներ վի-
րաւորուած են. բայց վերջին տեղե-
կութիւններին նայելով, մեռածների
և վիրաւորուածների թիւը 40ի կը
հասնի թուրք գնդակորներին միջոցով
խաղաղութիւնը վերահաստատուեցաւ
և Սերաստիար (Սուաղ) նահանգապետը
հրաման ստացաւ շուտով Եւգրիկիս
երթալու և յանցաւորները պատժե-
լու :

— Օամ. Գինիչ յանձնաժողովի
անդամները յանձնարարած էին որ
հարցուիործի կեդրոնը փոխադրուի
Մուշէն Բաղէշ (որ քննուելիք խժը-
ժութիւնների տեսարանէն աւելի հե-
ռու կիյնայ), պատճառ ցոյց տալով թէ
կը փախաքին Բաղէշ գտնուող մի քա-
նի վկայները քննել : Այս առաջարկի
դէմ առաւ կուսակցական ըրին անդ-
րական, Ֆրանսական և ռուսական
դեսպանատնները և հիմա որոշուած
է որ Յանձնաժողովը մնայ Մուշ և յի-
շեալ վկայները Բաղէշէն այնտեղ եր-
թան :

— Սըր Ֆրիւպ Բըրրի, Կ.պօլսի
անգլիական դեսպանը, ամսիս 22ի ուր-
բաթ օր, երկու ժամի չափ տեսակցե-
ցաւ Սուլթանին հետ : Խօսակցու-
թեան առարկայն էր հայկական խըն-
դիրը : Տ. Պօք թարգմանի պաշտօնը
կատարեց :

— Կ.պօլսի գերման դեսպան Բա-
տիլինքի իշխանին այս պահուս Բե-
թերսպուրի փոխադրուելը թուրքա-
կան և դիւանագիտական ակումբնե-
րին մէջ այլ և այլ մեկնութիւնների
նիւթ եղած է : Կը կարծուի թէ այս
փոփոխութիւն հայկական խնդրին
հետ յարաբերութիւն ունի :

— Դուռը շատ գրգռուած է իդ-
միրեան պատրիարքի թագրերի զօ-
րաւոր լեզուին վրայ, որով, նախապէս
տրուած մանրամաս տեղեկագրէն յե-
տոյ, դարձեալ կը բողբէ Սասունի
կոտորածին դէմ :

— Կովկասի Հայերի կողմէն Տիար
Կլաւտաթընին մի ձեռագիր հին Աւե-
տարան ընծայ զրկուած է մի երախ-
տագիտական ուղերձով հանդերձ որ
բազմաթիւ ստորագրութիւններ կը
կրէ : Մի ուղերձ գրուած է նաեւ
Տիար Սթիլմանին :

— Անգլիական Խորհրդարանին
մէջ Տիար Շուան կառավարութեան
ուշադրութիւնը հրաւիրեց վանի նա-
հանգապետ Պահրի փաշային վրայ որ
վկայները կահաբեկէ և ընդհանրա-
պէս Հայերը կը կեղքէ :

— Անգլիայի Խորհրդարանի մարտ
22ի նստին մէջ, Բէյթըրի մի հեռագ-
րի տուած տեղեկութիւնը ստուգելու
համար Տիար Շուանի արած հարց-
մանը պատասխանելով, Սըր Է. Կրէյ
հաղորդեց որ Սուլթանը հրամայած
է Կ.պօլսի բերել բոլոր բանտարկեալ
հայ եկեղեցականները իրենց դատա-
կան թղթերով միասին : Ասոնցմէ ըս-
պանութեան և ոճրագործութեան հա-
մար դատապարտուածներէն զատ ա-
մենքն ալ, լաւ ընթացք ունենալու
երգում տալով, պիտի արձակուին :

— Հայ եկեղեցականները արձա-
կելու համար Սուլթանին իրաւէն Կ.
պօլսի Հայերին և ընդհանուր հասա-
րակութեան վրայ լաւ տպաւորու-
թիւն գործած է : Անգլիական դես-
պան Սըր Ֆրիւպ Բըրրի հրահանգ
ստացած էր աղբու գիտողութիւններ
ընելու եպիսկոպոսներին և քահանայ-
ներին ձերբակալուած մնալուն դէմ :
Մեծ Եպարքոսը յաջողեցաւ փու-
թալ հաղորդել դեսպանին որ Սուլթա-
նը հրամայած է արձակել յիշեալ եկե-
ղեցականները :

— Տիար Շուան ինչպէս անցած
շաբթու մէջ, այս շաբթու ալ Խորհր-
դարանին ներկայացուց այլ և այլ ե-
կեղեցիների կողմէն խնդրագրերն, որ
Հայերի վիճակին վրայ կառավարու-
թեան ուշադրութիւնն ու միջնորդու-
թիւնը խնդրելու համար :

— Բէյթըրի հեռագրին նայելով,
Դուռը մերժած էր թղթ տալ որ կա-
րին անգլիական հիւպատոսարանի
երկրորդ թարգմանը (որ հայադղի է)
ուղեւորի Մուշ, եւրոպացի պատուի-
րակներին օգնելու համար : Կ.պօլսի
դեսպաններին համաձայն որոշումով
յիշեալ թարգմանը Դրան արտօնու-
թեան առանց պատելու, հիւպատոսա-
րանների գաւառներին ընկերակցու-
թեամբ դէպի Մուշ ճանրայ ելնելու
պատրաստուած էր : Ատոր վրայ թիւրք
կառավարութիւնը տեղի կուտայ և կը
հրամայէ որ ուղեկից ոստիկաններ
տրուին յիշեալ թարգմանին :

Այս թարգմանի խնդրին առթով
« Տէյլթ Թէէէկրաֆ » թղթակիցը Հա-
սան Ղալաէն հեռագրած է հետեւեալ
ըլ :

« Պատուիրակներին օգնելու հա-
մար նոր նշանակուած Տիգրան անուն
թարգմանին Մուշ ուղեւորելուն դէմ
թիւրք իշխանութիւնների կողմէն
ցոյց տրուած դժկամակութիւնը մեծ
ընդհարում յառաջ պիտի բերէր :
Հիւպատոսները մարտ 8ին գիտուեցին
ըրին Տիգրանի ուղեւորութեանը համար
գիւրութիւններ խնդրելու, բայց պա-

տասխան չտանալով, Կարինի անգլիա-
կան հիւպատոսը յայտարարեց մարտ
17ին որ, եթէ նահանգապետ փաշան
թոյլ չտայ թարգմանին ճանբորդելու,
ինք անձամբ պիտի երթայ Մուշ. ա-
սոր վրայ նահանգապետը պատաս-
խանեց անգլիական հիւպատոսին թէ
Տիգրան կրնայ ճանբայ ելնել : Վեր-
ջապէս այս կերպով փակուեցաւ այդ
միջադէպ որ ծանր հետեւանք կըս-
պառնար :

« Զերբակալութիւնները կը շարունակուին ամբողջ Քիւրտիստանի մէջ և կատարեալ ահուգող կը տրեւէ Հայերի սիրտը: Մարտ 17/ին մի քանի դիւղացիներ բռնուած էին Կարինի մէջ, մի միայն այն պատճառով որ պատահամբ այցելած էին այն տունը ուր մէկ ժամի չափ մնացի ես: Ատոնք ամբաստանուած են թէ ինծի լուրեր հաղորդած են և քանի քանի անգամ ոտիկանութիւնը ծանուցած է թէ ես Հայաստանէն դուրս ելնելու պէս, հիմա ինձ հետ տեսնուող և խօսակցողները ամենքն ալ պիտի բանտարկէ :

Συμμετ.

U U U U

Հայերով,

հատուկ թիւն և անվատահուկ թիւն դէպի
ամեն կողմ : Ո՞վ է այդ արեաներու
պատճառը. — Միակ Հնչակը չէ ո՞ր
խաբեց այս դասակարգը. կան երկ-
րորդական և երրորդական մեղաւոր-
ներ եւս. Հնչակն իւր մոլորեցուցիչ
վարդապետութեամբ և շլատաբեր
գործունէութեամբ երբ հրապարակ
ինկաւ, Արմէնիան եղաւ առաջինն և
մնաց մինչեւ վերջ առաջին՝ ժողո-
վուրդը զրուշացնող և Հնչակը հար-
սւածող. բայց անփորձ և անզարգա-
ցած ժողովրդի դիրսահաւանութիւնն
և Հնչակի յացուցիչ դիմակն Արմէ-
նիստի արդար գայրութի ձայնն չա-

мнѣ нѣ

տերու ականջին հեշտ չբերաւ, խա-
ղաղասէրներն մեղադրեցին Արմե-
նիային թէ «խիստ կը խօսի», կեղծա-
ւորներն առիթէն օգուտ քաղելով Ար-
մենիան ժողովրդին թշնամի երեւցնե-
լու մօտ և իրենք զիրենք շահաւոր-
ցնելու ականկալութեամբ՝ Հնչակի վրայ
ռքանչացան և յոյսեր յայտնեցին ան-
կէ (տեսնել Հայք Ա. Բ. տարիներ),
իսկ վեհաժողովներն գլխաւարով հանդերձ
Արմենիայի արդար ցատուֆն և Հնչակի
փնտասկարութիւնն և նորա խնկար-
կունքի կեղծաւորութիւնը, ձեռնպահ
մնացին այդ պայքարի մէջ, ահա պարա-

գայաների այդ բերմամբ «Հնչակ» իւր վիշապ հետզհետէ կրցաւ տեղաւորուիլ հայութեան մէջ և թունաւորել ժողովուրդը, մինչդեռ հայութեան համար նուիրուած անկեղծ օեւէ գործիչի մը պարտ էր միահալ Արմէնիայի հետ և ջախջախել այդ իժի ծնունդն երբ նա առաջին անգամ դուրս վիժեց, և այսօր այսչափ ազէտներ և յուսահատութիւն չպիտի տիրէին հայ ազգին մէջ։ Արմէնիա առանձին կռուեցաւ և աննկուն մնաց իւր քարոզածներին վրայ. վերջապէս դադարիւրի յաղթանակը կը տանի նա. թո՛ղ ամառն ինչ կեղծաւորներն ու թուրամորթներն. Արմէնիայի սպառած ոյժն այդ կռուի մէջ՝ կրկին իրեն պիտի հատուցուի հայութեան կողմէն երախտալի սրտով, եթէ ոչ այժմ, իսկ ապագային մէջ հաստատապէս։

Արդեօք ժողովուրդը կրցաւ այժմ
ըմբռնել թէ որո՞նք են իւր լաւ և
վատ բարեկամներն :

✱

Այն դասակարգը որ սկզբէն Հընչակի հետ կապուեցաւ, այժմ դժբաբոյրն ալ հակառակորդներ դարձած են Հնչակին. իսկ իրենց միջոցաւ Հընչակի հետեւողներէն մի աննշան և բռնւորովին պարզամիտ մի մաս դեռ կապուած կը մնայ քաջալերութեամբ մի քանի կեղծ առաքեալների և սուտ մարդարէնների և վերջին շաբաթ իրիկուն, մարտ 10, Պոսթմոնէն հոս եկած էր մի բողոքական պատուելի որ մի ժողով ըրաւ Հնչակի անուան տակ գրեթէ 2 ժամ խօսեցաւ և խորտեց ժողովրդին որ Հնչակը չը թողուն. բայց ժողովրդին մէջէն ծաղրելու և ցասում յայտնելու ցոյցեր եղան յաճախ և Այդ. քարոզիչների ծոյլ երամակն որ հոս տեղ դժբախտաբար շատ են, իւր գիշատիչ բաղէներ ժողովրդի շուրջը կը դառնան և ամեն ջանք ի գործ կը դնեն ժողովուրդը Հնչակի թակարդին մէջ ձգելու ուր մասնաւոր բաժին կայ իրենց ստամոքսի համար. ժողովուրդը հնչակեան լինելով նա կանջատուի հայ եկեղեցիէն և հայրենասիրութեան համար լուրջ գործող միւս չըլնաներէն. իւր կոչման հաւատարիմ հայ եկեղեցականն ի հարկէ չկրնար հանդուրժել երբ ազգփրկելու դիմակին տակ խաբեբաներ կը քարոզեն ժողովրդին թէ «կրօնք, ամուսնութիւն և կառավարութիւն պէտք է բնաջինջ անել» և երբ այդ օտարամուտ և կորուսիչ հոսանքին գէժ կանգնի նա, մոլորեալ ժողովրդի աչքին աղէկ չերեւիր զի կը ներկայանայ իւր հակառակորդ ոք իւր հետեւած Հնչակին որին վրայ մեծ յոյսեր տաածելով խաբուած է. հետեւապէս կը թողու իւր ազգային եկեղեցին և եկեղեցականը և կը դիմէ զինք շողոքորթող միսինարի քարոզած վայրն ուս ալ լաւ ամառական մը ձեռք կը բերէ տեղացի միսինարութենէն, ցոյց տալով թէ ինք շատ յաճախորդներ գտած է. նոյնպէս ժողովուրդն հնչակիստ մնալով, հայ դաղթականութեան մէջ գտնուած խոհուն անձեր չեն կրնար ժողովրդին մէջ մուտք գանդ

երբ իրենց կարգիլովի Հնչակի դէմ
խօսիլ և իրենց խօսքերուն ալ կարեւ
որութիւն չը տրուիր քանի որ հնչա
կեան չեն. իսկ կեղծաւոր քարոզիչն
երբ կըսէ «ես հնչակեան եմ և Քրիս
տոս ալ սոսիալիստ էր», պարզամտ և
սոքէտ հնչակեանը նորա և նորա քա
րոզած Քրիստոսին կը հետեւի. ահա
իրաց այդ վիճակն է եղած և է պատ
ճառ ժողովրդի մի մասը հայ եկեղե
ցականին հետ անհաշտ պահելու և բո
ղոքական քարոզիչն հացին իւղ քսե
լու ։

Անցեալ տարի Բաթրանի հայ
գաղթականութեանը ներկայացած էր
մի նոր ընթերցաւարտ քարոզիչ,
խնդրած էր իրենցմէ որ երբեմն եր-
բեմն հաւաքուին մի տեղ, իրենց քա-
րոզներ խօսի, երգեր երգէ և իւր
սորվածի փորձերն (Practice) ընէ և
ապրելու համար մի ամսական ալ կըր-
նայ ձեռք ձգել տեղային եկեղեցիէ
մը, Հայերի քսակէն բան մը չենելու
պայմանով. սա իւր վկայականն ցոյց
տալէ յառաջ, ըսած էր թէ «Հնչա-
կեան է». վերջը տեսաւ որ այդ հոն
չբանիր, փոխած էր խօսքը, սերով
թէ Արմենիայն դադափարակից է-
բայց Բաթրանի Հայերն չուզեցին ի-
րենց հոգիներ այդ նոր ընթերցա-
ւարտի նոր բրաքթիաներին ենթար-
կել. խեղճը ձեռնուռայն մեկնեցաւ,
հասկնալով թէ սխալ տեղ եկած էր և
թէ այս ժողովուրդը իւր ուրիշ տեղ
տեսածներուն չէր նմաներ :

Անձ բարիք կընէին Ամերիկայի Աստուածաբանական դպրոցներն եթէ այս տեսակ քարոզիչներ հանելու համար ուսանողներ չընդունէին. այլ եւս սորա աշխատելով ապրուստ ճարելու ընդունակութենէն զրկուելով, կստիպուին իրենց ապրուստը անագին միջոցներով ժողովրդին մէջ փնտռելու. հայ ազգն իրեն պէտք եղածէն աւելի այդպիսի քարոզիչներ ունեցած է այժմ. իսկ երբ սոցա թիւն ալսպէս օրէ օր աճի, պիտի ստիպուի ազգն ասոնք ժողովրդի մէջէն դուրս հանելու և ասոնց յատուկ փանքեր կառուցանելու, զիրենք ապրեցունելու համար

* * *

Ն Ա Մ Ա Կ

ԱՄԵՐԻԿԱԻ ՄԻԱՅԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻՆ

Ուսթըր, 11 մարտ 1895
Տեղեղոյ գրադարանի Միութիւնը
այս վերջին ամիսներ շատ եռանդով
կաշխատի. իր գիրքերի պահարաններ
եռապատկած է և գիրքերով կը լե-
ցունէ : Սկսած է նաեւ մեծանուն հայ
գործիչներու լուսանկարներն հանել
տալ, ինչպէս նաեւ Սատունի կոտորա-
ծին պատկերը Saturday Globeէն ար-
տատպուած : Էներջիւս ալ Միութիւ-
նը 30էն աւելի ձեռք հագուստներ
պտորաստած է թատերական ներ-
կայացումներու համար :

Մարտ 9ի չաբաթ երեկոյին Grand Army hall սրահին մէջ ներկայացուեցաւ անմահ Բաֆֆին Ջալալէդդինը որ Ուսթըրաբնակ մի Հայի ձեռքով թափեալսացի վերածուած էր : Ամ

բող սրահը լի էր թէ՛ Հայերով և թէ՛
Սմերեկացիներով ու Սմերեկահնէ-
ներով որոնք անհամբեր կապասէին
վարադոյրին բացմանը : Որովհետեւ
թատերախաղը հայերէն լեզուով կը
ներկայացուէր, խաղի նիւթին վրայ
օտարազգիներին մանրամաս տեղե-
կութիւններ տալու համար (թէեւ
անգլիերէն մի ծանուցումով մի քանի
տող տեղեկութիւն տրուած էր ար-
դէն)՝ ներկայացումէն առաջ մի Հայ
եղաւ անգլիերէն լեզուով մի ճառ կա-
ղաց և բացատրեց վերջին ուս-
թրքական պատերազմի միջոցին ե-
ղած բարբարոսութիւնները, թրքա-
կան լծին տակ Հայերի կրօն հարս-
տահարութիւնները որոնց մի սոսկա-
լի շարունակութիւնն եղած է և Սա-
սունի կոտորածը :

Բեմին վրայ ներկայացման կը
մասնակցէին 25ի չափ Հայեր և ամ
բողջ ներկայացումը տևեց 2 ժամ
Հանդիսականներն այն աստիճան կու
գեւորուէին յաճախ որ չէին դադրել
եռանդով ծափահարելէ, ամանաւանդ
օտարազգիները : Հետեւեալ օր տե
ղական ամերիկեան թերթերը գովես
տով հրատարակեցին այս հայկական
ներկայացում և այդ առթով մի քանի
տողեր ալ նուիրեցին թրքական թիւն
տակ Հայերի ունեցած այժմեան վի
ճակին :

Այս առթուով հարկ կը համարենք
հրապարակաւ մեր շնորհակալութիւնը
ներ յայտնել ընթերցարանի վարչու-
թեան և այն երիտասարդաց որոնք
աշխատեցան այս գործի յաջողու-
թեանը: Կը յուսանք որ ժողովուրդն
ևս այսուհետեւ ա'լ աւելի պիտի քա-
ջալերէ իրենց ջանքեր:

Մեր հոգեւոր Հովիւ Գեր. Տ. Մ.
Վ. Տէրունեան որ մի քանի շաբաթե-
կ վեր Ամերիկայի մի քանի քաղաքնե-
րու հայ զաւղթականութեանց տուած
այցելութենէն նոր վերադարձած էր,
մարտ 10ի կիրակի օր մեր եկեղեցիին
մէջ կարգաց Ամեն իղմիրեան պատ-
րիարքի անդրանիկ կոնդակը և ինք-
ալ մի ազգու քարոզ տալով աւելի
բացատրեց այդ կոնդակի մտքերը և
Ժողովուրդը գոհ սրտով կը լսէր իւր
Պատրիարքի, այդ բարձրաստիճան
հայ եկեղեցականի խրատները, որ
արհամարհելով սին փառքն ու պա-
տիւը՝ անվեհեր կը պաշտպանէ հայ
ազգի իրաւունքներն ու պահանջ-
ները :

ԳԱՐԵԳԻՆ

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Հետևեալ գիրքերը կարելի է ըս-
տանալ Արմէնիայի խմբագրատունէն
է: Ինց առջեւ նշանակուած գիներով
որոնց մէջ հաշուուած է և շրկելու
ֆոտիի ծախքը:

Խօսք Վասն Հայրենասիրոջքեան
Բ տպագրութիւն 60 անթիւ.

Հ. Բարսեղ Սարգիսեան, Ուսում.
 Ենասիրութիւն Մանկ. քէա Պաշտ.
 Կեան թոնրակեցինեբու աղանդին և

Գր. Նարեկացու թուղթը (կրօնական նորելուի դատարանների տարածման պատճառով Հայաստանեայց ժողովրդի մէջ ծագած երկարատեւ և մեծ յուզումների մի առանձին ուսումնասիրութիւնն է որի մասին գրուած չկայ Հայոց պատմութեան դասագիրքերին մէջ) :

2 ֆր. 20 սանթիմ. :

Հ. Կղեմէս վ. Սիպիլեան, Դասաւորութիւն Ռուսիոյն զորքին (Մէկ լուսանկարատիպ պատկերով, վեց քիմատիպ տախտակօք — 79 պատկեր —, և 53 պատկերօք ի բնագրին, ուրոց մէջ կան բազմաթիւ Հնրատարաւ կեանքեր: Մեծ 8^{րդ} երես Ժ2+88+32) վիճենա 1892: Գին 7 ֆրանք:

Հայկակ Էկինեան, Կսկծանք Տետր Ա. Ն. Եորք. 1890 (Հեղինակին ընտիր մէկ բանաստեղծութիւնն է այս արձակ գրուած): 30 սանթիմ:

Բ. Յ. Վարդուհեանց. ԴԱՅԼԱՅԻՆ Դրուագ Ա. (Հեղինակին յատուկ ոճն իւրով ճարտար բանահիւսութեամբ և գրաբար լեզուով գրուած ոտանաւորներ են Աստուծոյ արարչագործութեան հրաշայիքներն պատմող): Գինն է 75 սանթիմ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԺԳ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ՀԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՅԱՆՈՎ)

ՅԱՆԱՍԵՐԷՆԷ ԹԱԳՄԱՆԵՑ

ՄԻՐՏԻՉ ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

1894

Պուկարիաի անկախութեան հետեւեղծ մէկին, Չաքարիա Սթոյա-նովի, որ իր ընդունակութեան և հայ-բնասիրական ոգեւորութեան շնորհով յաջողեցաւ մի լեռնաբնակ գիւղացի հովուի պարզ վիճակէն հետզհետէ արհեստաւոր, վարժապետ, յետագային գործիչ, խմբագրապետ և վերջապէս ազատ Պուկարիաի Ազգային ժողովին նախագահ դառնալ, խիստ հետաքրքրաշարժ կենսագրութիւնն է, ուր ուշագրութեան արժանի տեղեկութիւններ կան նաեւ Պուկարիան թիւրքի լուծէն ազատելու աշխատող պուկար հայրենասէր յեղափոխականների գործունեութեանը մասին: Սկիզբը գրուած է նաեւ հեղինակին, Բրոֆէսէօր Լուի Լըժէի, և Թարգմանչին միջեւ եղած թղթակցութիւնը այս գրքի հայերէն թարգմանութեանն առթով:

Հեղինակը շատ իրաւամբ կը գրէ իր յառաջաբանի վերջ թէ «Չարմանք պիտի պատճառէ ինձ նիւթ ընթերցողների հետաքրքրութիւնը չարժի պետական մարդ դարձած մի գիւղացու այս վաւերական պատմութեան վրայ»:

Գինն է փոստի ծախքով մէկտեղ 1 ֆրանկ և 40 սանթիմ:

Տարածելու համար մեծ քանակու-

թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը լինի:

(Պարսկաստանի Հայերին համար 1 ֆրանք է:)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՈՒՆ
ՀԱՅ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻՐԱՄԵՍՑ (1794-1894)
ՅՈՐԴԵԼԻՆԻ ՊՏԱԿԵՐԸ

Այս պատկեր որ «Հանդէս Ամսօրեայ» ի խմբագրութիւնը հրատարակած է ներկայ 1894 թուականի Հայ ազգին մէջ լրագրի սկզբնաւորութեան դարադարձը լինելուն առթով, մեծ միաձայն դիրքով է լուսատիպ (phototypique), որի մեծութիւնն է 50 × 35 սանտիմետր, տպուած 70 × 45 սանտիմետր քարտոնի (carton) վրայ այլ և այլ բնագրով: Մէջ տեղը գրուած է հայ լրագրութեան հիմնադրին՝ Տ. Յարութիւն ԳՆՅ. Շմաւոնեանի պատկերը, և բոլորովին 1894ին հայերէն լեզուով հրատարակուող բոլոր լրագրները իրենց խմբագրապետներու պատկերներով:

Գինն է 1 ռբլ. 50 կպկ. կամ 4 ֆրանք, ճանապարհածախսով միասին: Պարսկաստանի համար 1 ռբլ. չսկս. կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Սոյն առթիւ կը յայտնենք որ լոյս տեսած է նաեւ

Գալեքիւրեան Հ. Գ., Պատմութիւն հայ լրագրութեան ի սկզբանէ մինչեւ մեր ժամանակը: Հտր. Ա. 1794-1860. մէկ լուսատիպ պատկերով: վիճենա Միթարեան տպարան 1893: Գին՝ ճանապարհածախսով՝ ռբլ. 1 կամ 2 ֆր. և 50 սանթիմ:

Վերոգրեալ պատկերն ու գիրքը ստանալու համար, դիմել վիճենա Միթարեան Պատուարժան Միաբանութեան որ հրատարակած է դանոնք:

Կարելի է նաեւ ստանալ զանոնք, դիմելով Արմէնիաի խմբագրութեան:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐԱԿԱՆ
ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Ա. ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՏՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տպագրութիւն

«Հայոց Հայրենասիրական Միութեան» հրատարակած այս վարդապետարանի մէջ համառօտ կերպով քաջադրուած է թէ իւրաքանչիւր հայրենասէր Հայ ինչ փափաքներ պէտք է ունենայ և ինչ պարտքեր ունի կատարելու:

Կը խնդրուի ամեն հայրենասէր Հայերէ իրենց շրջանի մէջ տարածել այս տետրակ: Մէկ անգամէն 50 օրինակ ծախու առնողին կը զրկուի ծախքով Հատին գինն է 15 սանթիմ (Պարսկաստանի Հայերին համար 10 սանթիմ):

Ինչպէս ամեն լրագրներ, Արմէնիաի ալ կընդունի ծանուցումներ հրատարակելու համար: անոնք որ պէտք կունենան Արմէնիաի միջոցով մէկի դիմում առնել կամ մի բան յայտարարել, պատրաստ ենք ընդունել իրենց ծանուցումները ըստ, լրագրական սովորութեան: Ծանուցումների գինըը նշանակուած են Արմէնիաի ճակատը, տառին վրայ հաշուելով. 1 երկաթագիր (գլխագիր) համար 2 սանթիմ և 1 բոլորգրի համար 1 սանթիմ: 3 անգամ գրուելիք ծանուցումի գինն վրայ %ին 10 զեղչ կը լինի: 10 և աւելի անգամներ գրուելիք ծանուցումի գին վրայ 0/0ի 30 զեղչ: Սակարկութիւն չընդունուիր:

ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ՍՐԲՈՋԱՆԻ ՊՏԱԿԵՐԸ

Տաճկական բնութեան նահատակ եղող խորէն Նարայէ-Լուսինեան Սըրբազանի պատկերը ընտիր թղթի վրայ տպուած կը ծախուի Արմէնիաի խմբագրատունը: Գինն է 65 սանթիմ, փոստի ծախքը խմբագրատունէն վճարուելով:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարակած գիրքերին վրայ մասնաւոր զեղչ կը լինի Պարսկաստանի Հայերին համար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ նշանակուած գիներով:

Ա. ՀԱՅ ԴԻԻՏԱՋՆՈՒՀԻ ՄԸ (Սպառած): Բ. ՀԱՅ ԴԻԻՂԱՅԻ

Գ. ՍԱՂՄՈՍ ԻՍՐԱԵԼԻ

Դ. ԱՋԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ԵՒ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ ՊՈՒԼԿԱՐ ԱՊՏԱՄԲԱՆՑԱՑ (Սպառած)

Ե. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹՇՈՒԱԴՆԵՐԸ.—(Հայաստանցիների պանդխտութեան տխուր հետեւանքների մէկ փոքրիկ պատկերը կը ներկայացունէ վիպական կերպով): Գին (90 սանթիմ) 1 ֆրանք 20 սանթիմ:

Զ. ԳԱՄԱՐ ԳԱԹԻՊԱ — ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ յետ այբուբենն աւարտելուն (Մեծանուն հայ բանաստեղծին վերջերս գրած ազատաշունչ ընտիր ոտանաւորներէն 3^{րդ} առանձին տետրակով հրատարակուած են): 50 հատը 2 ֆր. և 50 սանթիմ, հատը (5 սանթիմ) 40 սանթիմ:

Է. ԼԻՆԶԻ ՕՐԵՆՔԸ ՅԱՃԿԱՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ. (Սպառած)

Ը. ԹԻՐԻՔԻԱԻ ՀԱՅՆԵՐՆ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ԴՐԱՑԻՆԵՐ (Թիւրքիաի Հայերին և իրենց դրացի ազգերի վրայ վիճակագրական և ցեղաբանական ամփոփ և հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ կը պարունակէ: Թիւրքահայաստանի մէջ բռնակող այլ և այլ ազգերէ բնակիչների թուին բաղդատական մէկ ցուցակն ալ կցուած է տետրակին վերջը): Գին 50 սանթիմ (35 սանթիմ):

Թ. «ՅՐՄԵՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմէնիաի Ս. տարեշրջանի թիւերը այժմ բոլորովին սպառած և միւլենոյն ժամանակ շատերի հետաքրքրութեան աւարկայ

դարձած լինելով, այդ շրջանի Հ. Մ. Փորթուգալեանի գրած առաջնորդ յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփուած են Յուշարարի մէջ որ ութածալ գիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ): (1 ֆրանք): 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. ՎՐԷԺ (Պուկարիաի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Պուկարիան ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (15 սանթիմ) 20 սանթիմ:

ԺԱ. ԹՈՍԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Թունաստանի մէջ Թիւրքերի արած բարբարոսութիւններէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց վրէժ լուծելու համար): (0,15 սանթիմ) 20 սանթիմ:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրենասիրական ոտանաւորներէ մի քանին ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իբրեւ նմոյշներ զանազան քաղաքների մէջ և զանազան տպաւորութիւնները տակ իւրերեքմի գրած ոտանաւորների որոնք ժամանակին հրատարակուած չի լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյշ ամփոփուած են այս տետրակի մէջ, ցիր և ցան կը գտնուին Կ. Պօլսա ազգագրուած ազգային երգարաններին մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն վաղուց արդէն արգելուած է, և Ասիա և Արմէնիա լրագրներին մէջ: Նմոյշներէ մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տըրւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ ինչ տպաւորութիւնների տակ ներշնչուելով գրուած են: Գին (10 սանթիմ) 15 սանթիմ:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐԸ

(Կ. ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅՈՑ ԿԵՆՔԷՆ ԱՆՆՈՒԱՅ ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)
ՊՐԵՑ ԱՊԼԱՐԱՐԻՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը ներկայացունէ ընտանեկան տխուր պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ անբարոյական մի հայր իւր ապականուած վարքաբարքով որպիսի չարիքների պատճառ դարձած է և վերջ ի վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով սպաննուած և անհետացած է աշխարհէ: Գին 1 ֆրանք (75 սանթիմ):

ՏԵՕՐԷՆ—ԽՄԲԱԳԻՐ
Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆ

Le Gérant: François CARRIÈRE
ՄԱՐՍԵՅԼ
Հայերէն տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi,
Allée de Meilhan, 44.